



Mottagande av kvotflyktingar

Erfarenheter av att ordna integrationstjänster

Text: Maiju Ruhanen
Layout: Satu Salmivalli
Fotografier: Aleksii Malinen, 2013





Till läsaren **4**

1. Väl planerat är till hälften gjort **7**

- | | |
|--|----|
| 1.1. Behövliga medarbetare och nätverk samlas | 8 |
| 1.2. Bostad ska finnas färdigt | 11 |
| 1.3. Ärenden sköts med hjälp av tolk | 11 |
| 1.4. De första dagarna bekantar sig flyktingarna med omgivningen | 12 |

2. Hälsovården medför utmaningar **16**

- | | |
|--|----|
| 2.1. Hälsovården måste förbereda sig på olika klienter | 16 |
| 2.2. Flyktingar har ofta psykosociala symptom | 20 |
| 2.3. Psykosociala symptom kan kartläggas | 21 |
| 2.4. Även gruppterapi kan prövas | 22 |

3. Delaktighet bidrar till integrationen **26**

- | | |
|---|----|
| 3.1. Funktionell utbildning bidrar till integrationen | 28 |
| 3.2. Personerna deltar i integrationsutbildning efter sin förmåga | 29 |
| 3.3. Lättbegriplig vardagsundervisning lämpar sig för alla | 31 |

4. Slutet gott allting gott **34**

Kontaktuppgifter **36**



Arbets- och näringsministeriets HAAPA-projekt, som stöder integrationen av utsatta kvotflyktingar, främjade åren 2010–2013 snabb kommunplacering och integration av kvotflyktingar. Projektet fick särskild finansiering från Europeiska flyktingfonden. Under projektet utvecklade 17 kommuner på olika håll i Finland med hjälp av 21 projekt mottagandet och integrationsfrämjandet. I projektnätverket deltog nya kommuner eller kommuner som påbörjat mottagande efter ett längre uppehåll, men även erfarna mottagarkommuner. Kommunerna avvek från varandra till storlek och struktur, men gemensamt för alla var att de tog emot utsatta flyktingar och ville utveckla sina tjänster för flyktingar.

Under 2010–2013 utvecklades tjänsterna inom hälsovården och det psykosociala stödet samt ordnades funktionella utbildningar i Rovaniemi, Torneå, Kemi, Oulunkaari (Pudasjärvi), Kajana, Jakobstad, Kuopio, Seinäjoki, Jyväskylä, Björneborg, Tavastehus, Janakkala, Kouvola, Lahtis, Kotka, Borgå och Esbo. Avsikten med projekten i kommunerna var att bidra till att tjänsterna på ett bättre sätt tillgodoser behoven hos utsatta kvotflyktingar.

Projekten var mycket mångsidiga och innovativa. Utvecklingsbehoven i kommunerna varierade efter hur länge de hade tagit emot kvotflyktingar. Därför utformade till exempel Janakkala som ny kommun mottagningsprocessen, medan Jyväskylä utvecklade kamratstödet för våldtäktsoffer och Esbo servicen på flyktingens språk. Vi är medvetna om att den goda praxis och de modeller som presenteras i guiden inte är direkt tillämpbara i varje kommun som tar emot kvotflyktingar, eftersom organiseringen av och resurserna för integrationsväsendena i kommunerna varierar. Alla modeller som presenteras i guiden har testats och utvecklats med projektfinansiering och fungerar väl på orterna i fråga.

En strävan med denna guide är att ge kunskap och erfarenheter för mottagandet av utsatta kvotflyktingar. I guiden finns information om olika former av gruppverksamhet som utvecklats för flyktingar, befintligt stödmaterial samt olika sätt att upprätta och utforma mottagningsarbetet.

Denna guide sammanställer goda erfarenheter och god praxis från projekten. Guiden kartlägger inte kommunernas integrationstjänster och omfattar inte heller det integrationsfrämjande arbetet i sin helhet. I guiden berättas i synnerhet om flyktingtjänsterna i initialskedet och vad man i dessa tjänster kan ta hänsyn till som ett led i det integrationsfrämjande arbetet i kommunerna: hur flyktingens behov av psykosocialt stöd kartläggs, hur flyktingar vägleds bättre i hälsovårdens processer, hur stödmaterial på flyktingens språk erbjuds, hur undervisning genomförs på ett lättbegripligt språk och hur hjälp erbjuds i svåra frågor – hur en smidigare vardag möjliggörs.

Projekten på olika håll i Finland samarbetade mycket med olika myndigheter och aktörer inom den tredje sektorn. Förvaltningsövergripande samarbete har en viktig betydelse i flyktingarbetet och avsikten har varit att beskriva det i denna guide. Guiden fokuserar på att beskriva kommunens arbete inom mottagandet av flyktingar, när flyktingarna har kommit till kommunen. Således har processer som förbereder för omplacering av kvotflyktingar, såsom tilldelning av kvoten och uttagningsresor, lämnats bort från denna guide. Även det förberedande förvaltningsövergripande arbetet i kommunen, såsom utarbetandet av programmet för integrationsfrämjande eller ingåendet av avtal om mottagande av flyktingar med närings-, trafik- och miljöcentralen, har uteslutits från denna guide.

Vi hoppas att olika kommuner kan använda guiden för olika ändamål: som allmän information, introduktionsmaterial och framför allt för att pröva ny slags verksamhet med flyktingar.

Alla som arbetade inom HAAPA-projektet ska ha ett tack för att de skrivit guiden och tecknat upp den goda praxisen: Matias Ahlsved, Sanna-Maija Laiho, Tarja Tervahauta, Pia Koski, Leena Hyvärinen, Aila Rissanen, Suvi-Maria Tolonen, Marita Heinänen-Child, Krista Tarkiainen, Pirkko Koski, Pirjo Kainulainen, Hely Adaranijo, Elina Hienola, Jenny Haapamäki, Mervi Rajamäki, Pirkko Raunisto, Miia Hintikka, Kirsti Tukki, Anu Anttila, Saara Marjasvaara, Frida Roos, Petra Joensuu och Anne-Maarit Pullinen.

Jag vill speciellt tacka avlidna Pirjo Kainulainen från projektet Selkoarki i Jyväskylä. Vi minns henne med värme.

Även Maiju Ruhanen ska ha ett tack för att hon redigerat, förenhetligat och skrivit materialet.

Marisel Soto Godoy

projektchef för HAAPA-projektet



1. Väl planerat

är till hälften gjort

Mottagandet av flyktingar börjar med omsorgsfull planering redan innan flyktingarna ens kommit till kommunen. För att mottagningsarbetet ska lyckas, förutsätts bra nätverksarbete och klart överenskomna uppgifter med samarbetspartner. Det är bra att utbilda de kommunala myndigheterna och de lokala medierna i att möta invandrare i den mån det behövs. Även kommuninvånarna informeras om att flyktingar ska komma till kommunen. Samtidigt ökas deras kulturkännedom för att skapa en god atmosfär. Kontaktyta med infödda finländare behövs, för att nykomlingarna ska kunna lära sig språket och skapa sociala relationer med den lokala befolkningen. Detta främjar integrationen.

KOTKAS OCH KOUVOLAS GEMENSAMMA UTBILDNINGSPROJEKT

Kotka och Kouvola deltog tillsammans med projektet HeiAsTus i det riksomfattande HAAPA-projektet åren 2010–2011. Under projektet utbildades kommunalt anställda i att möta flyktingkunder särskilt inom de psykosociala tjänsterna och tjänsterna i första mottagningsfasen.

Den inledande kartläggningen enligt lagen om främjande av integration (1386/2010), där nykomlingens sysselsättnings-, studie- och andra integrationsfärdigheter bedöms preliminärt, görs av arbets- och näringsbyrån eller kommunen. Den egentliga integrationsutbildningen ordnas i regel via arbets- och näringsbyrån och på hälsocentralen görs en hälsoundersökning. Även kommunen kan ordna undervisning i finska för flyktingar. Varje kommunkansli sköter sina uppgifter för flyktingarnas del.

Det är bra att i mottagningsarbetet ta med organisationer och föreningar som finns på orten. Det lönar sig också att komma ihåg invandrarföreningar som är verksamma i regionen. Med föreningar kan man redan i ett tidigt skede diskutera idéer om gemensam verksamhet där även andra kommuninvånare kan delta. Till exempel Finlands Röda Kors ordnar ofta diskussionsmöten kring mottagandet av flyktingar. Mötena är öppna för alla kommuninvånare. Ett lugnt och välorganiserat mottagande medför att de nya kommuninvånarna känner sig trygga.

SÄTT ATT SKAPA EN MÅNGKULTURELL MILJÖ

- En träffpunkt som fungerar på frivillig grund, där invandrare och de som är intresserade av kulturell mångfald kan studera finska, ordna matfester, göra utflykter och ordna temakvällar.
- Klubbar som ordnas med ungdomsväsendet, där ungdomar ges särskild tid. Det är bra att bryta grupper som "endast är avsedda för invandrare" och åstadkomma en grupp där det inte enbart finns personer från en kultur.
- Stödpersonsnätverk och -verksamhet kan utgöra en individbaserad kraftresurs. Det är bra att det finns en ansvarig för verksamheten.
- I kommunen kan inrättas en invandrarorganisation tillsammans med lokala människor som har invandrabakgrund. Gemenskapsmässig kamratverksamhet är starkare och också mer kraftgivande än användning av enstaka stödpersoner.
- Föreningen är då också kraften bakom den enskilda "kulturtolken"¹

1.1. Behövliga medarbetare och nätverk samlas

Man måste förbereda sig på mottagandet av flyktingar. Mottagandet sker smidigare om kommunen har en namngiven anställd för arbetet. Det är bra om personen har en för uppgiften lämplig utbildning och vilja till helhetsbetonat kundarbete. En yrkeskompetent person kan förutse hur integrationen framskrider. Han eller hon kan också förbereda sig på saker som flyktingar funderar på och i god tid för de andra medarbetarna berätta om servicebehov som uppstår. Det är bra om flyktingarna i början kan tala med flyktingarbetaren utan tidsbokning.

Det är bra att ha samarbetspartner hos andra kommunala tjänster. Viktiga samarbetspartner för invandartjänsterna är hälsovården, mentalvårdstjänsterna, de sociala tjänsterna, skolorna, daghemmen, ungdomsväsendet och idrottsväsendet. I samarbetsnätverket ingår också arbetsförvaltningen, kamratstödspersoner, tolkar och organisationer. Det är emellertid bra att komma ihåg att tjänsterna för invandrare har ordnats på många olika sätt i kommunerna.

¹ I Borgå övervägdes under Haapa-projektet åren 2010–2011 olika sätt att skapa en mångkulturell miljö. Under projektet skapades också ett fungerande samarbete mellan invandartjänsterna och ungdoms- och fritidstjänsterna.

Flyktingsamarbete i Björneborg



² | Björneborg fokuserades under Haapa-projektet åren 2012–2013 på nätverkande och utvecklande av de kundorienterade stödåtgärderna. Det omfattande nätverksarbetet har medfört smidig integration i initialskedet.

Samarbetspartnerna berättar i sina arbetsgemenskaper att kvotflyktingar ska komma till kommunen och tar vid behov ansvar för flyktingfrågor. Arbetet blir lättare, när alla samarbetspartner har en gemensam syn på hur ärendena ska skötas och förståelse för fördelarna med samarbetet. Kommunens program för integrationsfrämjande ska fungera som ett verktyg av vilket framgår ansvaret och uppgifterna för de olika aktörerna i kommunen. Kommunens anställda bedömer i samarbete hur flyktingarnas integration lyckas ur de olika aktörernas perspektiv. Samtidigt minskar överlappande skötsel av ärenden, när alla aktörer har tydliga uppgifter. Dessutom får de anställda hjälp av andra aktörer i problemsituationer.

TAVASTEHUS HANDLINGSMODELL FÖR SAMARBETE

Ärendet aktualiseras:

- den anställda vid basservicen behandlar ärendet i sitt team
- konstaterar behov av ett mer omfattande perspektiv på kundens situation
- ber av kunden skriftligt samtycke om att föra ärendet vidare till konsultationsteamet
- den anställda vid basservicen förbereder tillsammans med kunden ärendet för konsultationsteamet
- den anställda vid basservicen kontaktar ordföranden i konsultationsteamet
- ordföranden sammankallar teamet och skriver en föredragningslista

Ärendet behandlas:

- konsultationsgruppen sammanträder i kundärenden 4 gånger om året
- kunden ges möjlighet att vara med på teamets möten
- på gruppens möten utarbetas en plan för kunden och dennes familj
- den anställda vid basservicen som ansvarar för kundens ärenden svarar för dokumenteringen och uppföljningen av planen
- den anställda vid basservicen kan vid behov be att en medlem i konsultationsteamet blir hans eller hennes kortvariga arbetspar när det gäller att inleda och genomföra verksamheten enligt den utarbetade planen ³

Det lönar sig att utbilda och engagera nätverket i integrationsarbetet. De första nya sakerna är att arbeta med tolk och olika tolkningstekniker, såsom telefontolkning. Exempelvis lönar det sig att bara med medlemmarna i nätverket diskutera särdragen i kommunikationen mellan kulturer, olika beteendemönster och sättet att förstå hälsa och familj. Identifiering av egna attityder ökar färdigheterna för arbetet med flyktingar.

Om det i kommunen finns en anställd som talar nykomlingarnas språk, lönar det sig att ta med honom eller henne i mottagningsarbetet. Det bör dock beaktas att kunder lätt tyr sig mer till en anställd som talar deras språk än en sådan som de inte har ett gemensamt språk med. Det är lätt hänt att nykomlingarna ber den som talar deras språk att hjälpa också med sådant som inte ingår i personens uppgifter. Därför är det viktigt för den anställda som talar samma språk att hårt hålla fast vid sin roll och hänvisa kunden till rätt serviceleverantör.

³ I Tavastehus skapades en handlingsmodell för samarbete under Haapa-projektet åren 2010–2011. Avsikten med modellen har varit att minska våldet inom familjen och i närrelationer bl.a. genom tidiga åtgärder som basservicen vidtar.

SAMARBETE MED BARNSKYDDET

Konsultationsgruppen sammanträdde i ärenden som gällde en kundfamilj som överfördes från invandrantjänsterna. En barnskyddsanmälan hade gjorts om familjen och vi sammanträdde tillsammans för att överväga hur det skulle vara klokt att gå vidare med kunden. Socialarbetaren från barnskyddet var s.k. ordförande och berättade i korthet familjens situation vid det tillfället. Efter detta berättade andra företrädare i gruppen (invandrantjänster, mödra- och barnrådgivningen, familjerådgivningen, barnskyddet) med eftertanke hur de ser på situationen, vilka observationer de gjort och gav sina förslag om hur de skulle gå vidare med kunden. Därefter sammanfattade ordföranden ärendet och vi diskuterade möjligheten att få ett arbetspar från invandrantjänsterna. Vi kom överens om att det med tanke på kunden är viktigt att en bekant person är med åtminstone 1–2 gånger, eftersom kunden kanske skulle känna sig tryggare och övergången från en tjänst till annan skulle vara lättare ur kundens perspektiv. Så blev det också och kundfamiljen var mycket nöjd.

Tavastehus 2010–2011

1.2. Bostad ska finnas färdigt

Innan flyktingarna kommer till landet måste lämpliga bostäder reserveras för dem. Om det är möjligt välja, lönar det sig inte att placera alla som kommer till landet i en och samma hus eller förort. Oftast måste kommunen först ingå hyres- och elavtal i sitt eget namn, dessa överförs senare till de verkliga innehavarna.

Det lönar sig att förse bostäderna med sådan basutrustning (sängar, linne, glas och porslin, lampor) att nykomlingarna kan börja bo där. Mat och hygienartiklar skaffas så mycket att dessa räcker för några dagar. Kommunerna har olika praxis när det gäller att förse bostäderna med utrustning. Stora städer kan ha ett avtal om ett grundpaket med någon stor affär, på andra håll förser direktören för socialväsendet bostäderna med köpt och återvunnen utrustning med hjälp av organisationer på orten.

1.3. Ärenden sköts med hjälp av tolk

Innan flyktingarna kommer till kommunen, måste man utreda på vilket språk man kommunicerar med dem och var det finns tolkar i det språket. Staten ersätter tolkningskostnaderna för mottagandet av flyktingar till fullt belopp utan tidsgräns tills personen eventuellt får finskt medborgarskap, när tolkningen används för integrationsärenden eller social- och hälsovårdstjänster. Tolkar förmedlas av flera tolkcentraler som finns på olika håll i Finland. Tillgången till tolkar som kan sällsynta språk är begränsad, så behovet av tolkning i initialskedet kräver bra planering i förväg. Tolkarna måste reserveras i förväg och gärna för flera dagar åt gången.

Om man inte anlitar tolkar tidigare, lönar det sig att be tolkcentralen utbilda personalen i hur man arbetar med en tolk. Uträttandet av ärenden med en tolk tar beroende på kunden och situationen minst två gånger så lång tid som när man talar ett språk. Trots det lönar det sig att anlita en tolk, för ärenden blir säkrare skötta på det sättet. Enligt den finländska lagstiftningen har myndigheten skyldighet att anlita en tolk, om utredningen av ärendet kräver det.⁴

Om det på orten sedan tidigare finns personer som talar samma språk, kan de vara kamratstöds guider, men inte tolkar. Tolkning är något för yrkesmänniskor. Det lönar sig att ha hjälp av grannar eller vänner endast när man uträttar vardagliga och enkla ärenden, inte till exempel i hälsofrågor.

ESBO STADS MOTTAGANDE AV UTSATTA FLYKTINGAR

I Esbo utvecklades under Haapa-projektet åren 2010–2011 servicemodeller för mottagande av utsatta flyktingar. Inom projektet utvecklades särskilt väglednings- och rådgivningstjänsterna på flyktingens eget språk. I samarbete med Föreningen för Mental Hälsa i Finland gavs inom projektet utbildning i egenvård för den psykiska hälsan.

1.4. De första dagarna bekantar sig flyktingarna med omgivningen

När flyktingarna kommer till orten lönar det sig att möta dem med en tolk. Om det finns personer som talar samma språk på orten, kan man be dem komma med som kamratstöd. Under de första dagarna hjälper kamratstödet på det egna språket mycket, men officiella ärenden bör skötas med hjälp av en tolk. God och grundlig vägledning och rådgivning i början bidrar till att integrationen kommer i gång.

De första dagarna tillbringas så att flyktingarna bekantar sig med den nya boendemiljön. Det är en stor förändring i livet för nykomlingarna och många saker är helt nya. Därför är det bra att reservera mycket tid. Under de första dagarna bekantar man sig med bostaden och utrustningen där, går till butiker, övar sig i att gå på stan och uträttar pappersärenden bl.a. hos magistraten, den lokala polisen, FPA och banken.

⁴ Mer information om att anlita tolk finns på adressen <http://www.infopankki.fi/sv-FI/Tolkcentralen/>. Även privata företag erbjuder tolkningstjänster.

Det lönar sig att under de första dagarna ha ett litet rådgivningsmöte för hela gruppen, där man går igenom grundläggande saker med en tolk. I initialskedet är människor öppna för hjälp och ivriga att lära sig nya saker. Lämpliga teman är boende, social trygghet, hälsovårdstjänster, sysselsättningsutsikter, språkstudier, uppehållstillstånd samt kunskap om Finland och orten. I detta skede är det dock inte lönt att gå igenom saker för grundligt, eftersom flyktingen har mycket att lära sig och nästan allt är nytt för honom eller henne.

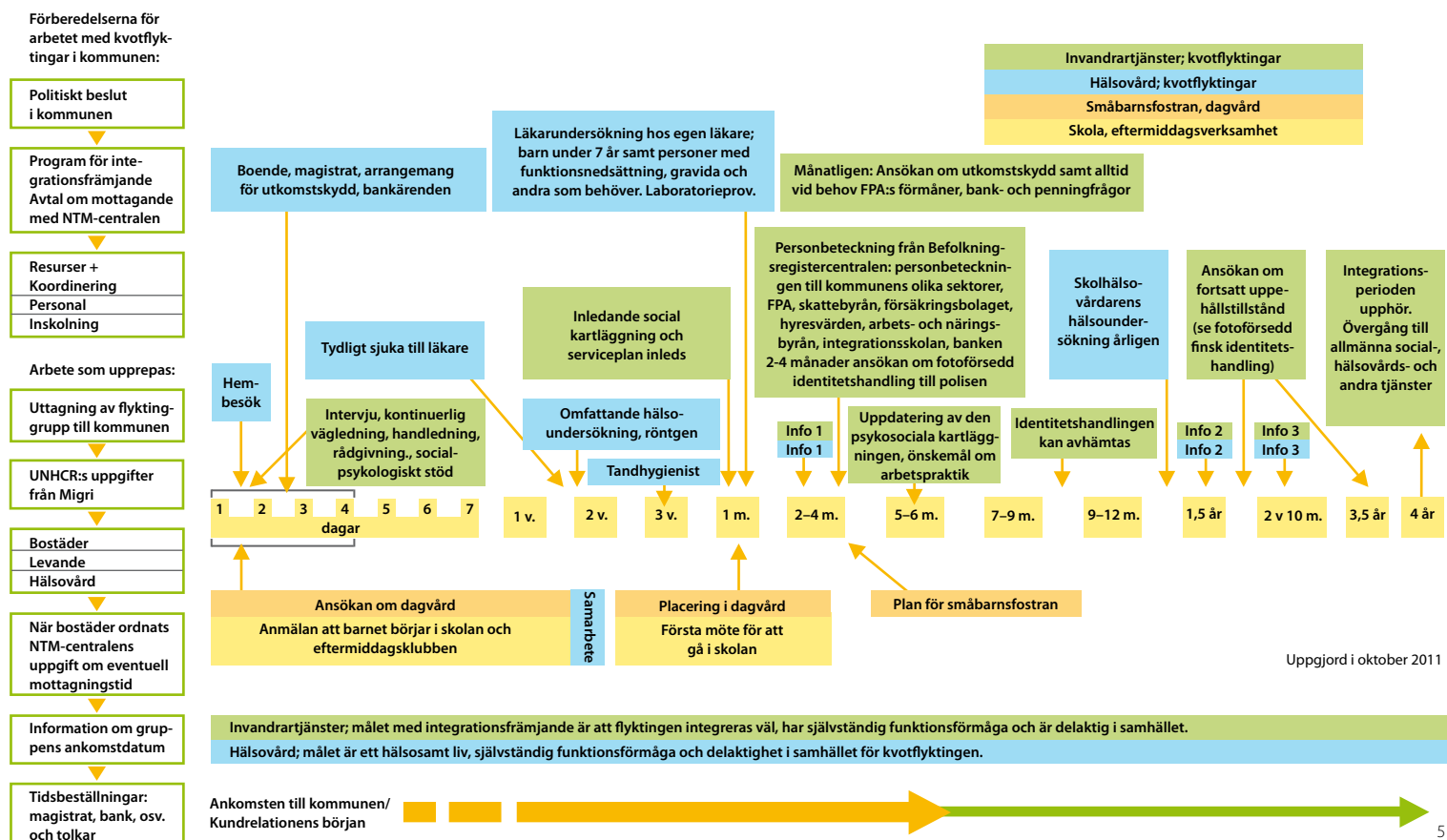
På samma gång är det bra att klargöra myndigheters, tolkars och föreningars olika roller och uppgifter. Man bör återkomma till dessa saker senare och gå igenom dem tydligt och flera gånger för att undvika missförstånd. När kunskaps- och färdighetsbasen är bra, är det lättare att senare bygga på med nytt. Det är bra att ordna eget program för barnen under tiden för rådgivningen.

En stark början ger flyktingen bättre möjligheter att framöver sköta ärenden självständigt. En upplevelse av att man kan utträta sina ärenden också i ett främmande land ger kraft åt kunderna. Vägledning på det egna språket påskyndar integrationen och gör kunden mer självständig och mer oberoende av servicesystemet. Det är dock bra att komma ihåg att integrationen är en lång process som ofta tar många år för kunden. För kvotflyktingars del stöder staten denna process under fyra år.

MIMMI HITTAR SIN PLATS I FINLAND INOM FYRA ÅR

Mimmi kom som kvotflykting från Sudan till Finland år 2008. Hon hade gått i skolan i Sudan och kunde läsa och skriva. Mimmi berättar att det finns en bra skola, fred och en trygg plats i Finland. Hon upplever det som svårt att människor inte besöker varandra och det är svårt att bekanta sig med grannarna. Mimmi har finländska kompisar. För närvarande utför hon frivilligt arbete och tar hand om sin bäbis. Mimmi är också hemförsäljare av kosmetika. Därigenom lär hon känna mer människor och lär sig mer finska.
Seinäjoki 2010–2011

Janakkala – De första fyra åren av kvotflyktingens integration



⁵ I Janakkala skapades under Haapa-projektet åren 2010–2011 för socialväsendet en modell där man noggrant beskriver förutsättningarna för och faserna i mottagandet av kvotflyktingar. I modellen ingår ett schema som beskriver de första integrationsåren för kvotflyktingar.



2. Hälsovården

medför utmaningar

Flyktingar är kommuninvånare och har samma rätt till tjänster som andra kommuninvånare. Det är bra att i förväg säkerställa vilka hälsovårds- eller handikappstjänster kommunen har att erbjuda för dem som kommer och vilka tjänster som eventuellt måste skaffas annanstans ifrån. Om det redan sedan tidigare finns mycket klienter vid hälsocentralen, kan det ta för lång tid att få ärenden skötta. Detta kan ytterligare belasta dem som kommer, för en del kan vara i dålig kondition. Det är bra om en hälsovårdare eller sjukskötare möter flyktingarna redan på flygplatsen, för ibland måste flyktingar föras direkt till första hjälpen vid ankomsten till Finland.

De tjänster som flyktingarna behöver preciseras vid den inledande kartläggningen, där till exempel sådant som kräver långvarigare hälsovård hittas. Det är dock bra att komma ihåg att hälsoundersökningar och sållningsundersökningar är frivilliga. Lagen om smittsamma sjukdomar möjliggör undersökning och behandling av tuberkulos mot personens vilja endast av grundad anledning.

OULUNKAARIS MODELL FÖR KARTLÄGGNING AV HÄLSAN I INITIALSKEDET

Fas 1: Hälsovårdaren gör en inledande intervju

med hjälp av en yrkeskompetent tolk (tolkning på plats rekommenderas) inom två veckor från ankomsten till landet, för att hitta dem som är klart sjuka och speciellt dem som har smittande lungtuberkulos. I Oulunkaari har man också färdigt övervägt alternativa fortsatta åtgärder för olika misstankar om tuberkulos.

Saker som undersöks:

- vistelseområden och förhållanden i utgångslandet
- nuvarande och tidigare sjukdomar och behandlingar, inklusive tuberkulos, hiv, syfilis
- eventuell exponering för smittsamma sjukdomar
- nuvarande medicinering
- vaccinationshistoria, BCG-ärr (om ärret finns, görs inte IGRA-testet)
- bedömning av vaccinationsbehovet: för dem som permanent flyttar till Finland ges vaccinationer enligt det allmänna vaccinationsprogrammet. För barn börjar vaccinationer ges alltid innan de går till daghem eller skola.
- nuvarande symptom: hosta, upphostningar, blodupphostning, smärtor, viktninskning, feber, aptitlöshet, diarré, nattsvevning, allergier
- längd, vikt, blodtryck
- upplevd fysisk och psykisk trauma, hänvisas vid behov till mentalvårdstjänster
- hudundersökning för att konstatera skabb eller hudsjukdomar

- operationer, narkos, bedövningar
- tänderna -> värkpatienter hänvisas till tandvårdsklinik
- hälsovanor

Kvinnor:

- menarcheålder, menstruation, menstruationscykel, smärtor
- graviditeter, förlossningar, aborter
- omskärelse liten/stor
- prevention av graviditet och behov av prevention, information om preventionsrådgivning ges

Fas 2: Läkareundersökning

med en yrkeskompetent tolk (tolkning på plats rekommenderas). De som är tydligt sjuka inom en vecka från hälsovårdarens undersökning och om avvikelser framgår av röntgenbilden eller laboratorieproven. Dessutom alla barn som är under 7 år, gravida och de som annars har symptom. Beakta bestämmelserna i lagen om smittsamma sjukdomar!!

Saker som undersöks:

- bedömning av anemi
- auskultation av hjärta och lungor
- palpering av lymfkörtelområdena
- palpering av magen; bedömning av leverns och mjältens storlek
- hudundersökning för att konstatera skabb eller hudsjukdomar
- annan undersökning av status enligt symptomen
- för barn bedömning av nutritionstillståndet och åldern

Fas 3: Undersökning av munhygienist

- kan genomföras med hjälp av telefontolkning
- görs en hälsoundersökning av munnen och bedömning av vårdbehovet, vid behov tid till tandläkare
- vid den inledande undersökningen går man igenom egenvård, ger vägledning i basvården av munnen och tänderna samt kostrådgivning
- som fortsatt behandling borttagning och putsning av tandsten, vilket skapar förutsättningar för egenvård ⁶

Efter entusiasmen i början kommer flyktningarnas svåra livserfarenheter ofta till ytan. Det är nästan alltid en chock att lämna hemlandet, fast man skulle ha väntat på det länge. Det finns skäl att förbereda sig på ett behov av trauma- och kristerapi, fast detta inte skulle vara aktuellt vid kartläggningen i initialskedet. Trauma- och krisupplevelser bör behandlas så snart som möjligt, för om dessa inte behandlas försvårar de integrationen, språkstudierna och samsättningen.

⁶ I samkommunen Oulunkaaren kuntayhtymä har man skapat en multiprofessionell arbetsmodell för hälsoundersökningar av kvotflyktingar i initialskedet under Haapa-projektet 2012–2013.

2.1. Hälsovården måste förbereda sig på olika klienter

Hälsovårdsarbetet med flyktingar kräver specialkompetens. Flyktingarnas genetiska bakgrund gör att sjukdomarna avviker från finländska folksjukdomar. Dessutom kräver arbetet med tolk oftast minst dubbel mottagningstid. Tolken bör reserveras i god tid, eftersom besöket är förgäves, om tolk inte finns med. I tolkningssituationer är den normala mottagningstiden för kort.

Kartläggningen av flyktingars symptom kan ta längre tid. Det är också bra att komma ihåg att flyktingar beroende på ursprung och kultur har egna förväntningar på hälsovården.

De kan söka sig till vård lättare än infödda finländare, för de vet inte tillräckligt noggrant vad som ska skötas var. Det är bra att utbilda vårdpersonalen i förväg, för att de ska kunna möta patienter från annorlunda kulturer. Det lönar sig också att till flyktingar dela ut material på deras språk, till exempel instruktioner för egenvård, anvisningar som berättar om sjukdomar och instruktioner för hur man förbereder sig på åtgärder. Det är lönt att fråga om andra kommuner har färdigt översatt material.

I ROVANIEMI HAR EGENVÅRDSDGUIDER ÖVERSATTS

I Rovaniemi har hälsovårdsmaterial översatt till flyktingarnas egna språk. Arbetet utfördes inom Haapa-projektet åren 2010–2011. I Rovaniemi översattes till exempel vårdinstruktioner för förkylning, öroninflammation, depression och springmask till bl.a. karenni, kurdiska, sorani, arabiska och somali.

KEMIS INTEGRATIONSPROCESS FÖR UTVECKLINGSHÄMMADE FLYKTINGAR

- ankomsten till kommunen
- hälsovårdarundersökning
- laboratorieundersökningar och röntgen
- läkarundersökning
- misstanke om utvecklingshämning
- bedömning av funktionsförmågan
- neuropsykologiska undersökningar
- diagnos om utvecklingshämning
- inledande kartläggning av språkkunskapsnivån
- förberedande och rehabiliterande undervisning och vägledning⁷

⁷ I Kemi utvecklades praxis för integrering av en vuxen person med utvecklingshämning under Haapa-projektet 2012–2013. Målet är att personen ska kunna leva så självständigt som möjligt och klara av utmaningarna i vardagen. Även i Esbo har det utvecklats en serviceväg för en flykting med utvecklingshämning under Haapa-projektet 2012–2013. I Esbo har man i arbetet utöver invandrartjänsterna tagit med handikappservicen och organisationer.

I många kommuner har man fått goda erfarenheter av invandrarhälsovårdarens arbete. Invandrarhälsovårdaren sköter kvotflyktingars ärenden under integrationstiden och överför dem sedan till de egna områdena och följer övergången. Då känner hälsovårdaren till klientens angelägenheter och ärenden fås att framskrida bättre än om det varje gång skulle finnas en ny vårdare. Dessutom går det bättre att skapa ett konfidentiellt förhållande med klienten, och klienten kan även tala om svåra saker.

JAKOBSTADS HÄLSOUNDERSÖKNINGSMODELL

För kvotflyktingar ska den inledande intervjun och hälsoundersökningen göras inom två veckor från ankomsten till landet. Hälsovården får av flyktingkoordinatören eller flyktingvägledaren en kopia av den personbeteckning som magistraten beviljat kvotflyktingen. Kvotflyktingen registreras med denna beteckning i hälsovårdens register. Temporära personbeteckningar bör inte användas.

Hälsovårdaren eller sjukskötaren beställer undersökningar för kvotflyktingen och bokar tid till laboratorie- och röntgenundersökningar. Dessa samt tiden till den inledande hälsoundersökningen ger vårdaren till flyktingkoordinatören/-vägledaren. Efter den inledande hälsoundersökningen, som omfattar hälsoundersökning av både vårdare och läkare, blir kvotflyktingen klient hos den regionala hälsovården inom vanliga hälsovårdstjänster.⁸

Hälsovårdarens hembesök är en mycket bra praxis.⁹ Då befinner man sig så att säga på klientens eget revir och det är lättare och tryggare för klienten att tala om sina angelägenheter. Dessutom ser hälsovårdaren då bättre situationen i hemmet och kan ofta också tala om saker och ting med hela familjen närvarande. Också gemensamma möten med socialhandledare eller flyktingarbetare är värda att pröva. Om det inte är möjligt att ha en modell med egen hälsovårdare, lönar det sig att ha en egen hälsovårdskoordinator för flyktingar. Koordinatören kan se till att flyktingarnas ärenden blir skötta.

Flyktingar kan också hänvisas till läkare som koncentrerar sig på att sköta deras ärenden. Då får de snabbt tillgång till tjänster och ansökningarna om ersättning för särskilda kostnader blir korrekt gjorda. På detta sätt kan man undvika onödiga nya besök och minska kostnaderna.¹⁰

⁸ I Jakobstad bearbetades under Haapa-projektet 2012–2013 en inledande hälsoundersökning för kvotflyktingar. Även i Rovaniemi utvecklades under Haapa-projektet 2010–2011 en handlingsmodell för hälsovårdare.

⁹ I Janakkala utvecklades under Haapa-projektet åren 2010–2011 i synnerhet tjänsterna i början samt hälsovården inklusive hälsovårdarens hembesök.

¹⁰ I Kajana prövades en modell med en läkare som koncentrerar sig på flyktingkunder under Haapa-projektet åren 2010–2011.

2.2. Flyktingar har ofta psykosociala symptom

Det är viktigt att alla som arbetar med kvotflyktingar får någon slags utbildning om hur det är att leva som flykting och de kriser som detta medför. För flyktingar är integrationen en långvarig process med uppförsbackar och nedförsbackar. Många Haapa-projekt har haft integrationscykeln som Finlands Röda Kors tagit fram till hjälp. Det är bra om en del av personalen har djupare insikter i ämnet och förmåga att möta traumatiserade klienter. Det är också bra att vara medveten om att människor i olika kulturer förhåller sig på olika sätt till mental hälsa och hur den ska skötas. Personalen måste dock alltid vara beredd att möta människan som en människa – inte som en företrädare för en viss kultur, ett land, ett traumatiskt krig osv.

FINLANDS RÖDA KORS INTEGRATIONSCYKEL

Integrationen är en dubbelriktad process som förändrar såväl invandrare som infödda finländare och ger dem nya insikter. Alla invandrare har sin egen integrationsprocess. Ibland framskrider integrationen väl och nykomlingen hittar sin plats lätt. Nästan hos alla förekommer också motgångar i integrationen, då saker inte framskrider, då de lider av hemlängtan och utmaningarna i det nya samhället känns oöverkomliga. Familjemedlemmar kan integreras i mycket olika takt.

Det är bra att vara medveten om integrationens olika faser och processer, eftersom personer i olika faser av integrationen behöver olika slags stöd och uppmuntran. Även för dem som flyttat till landet är det nyttigt att observera och förstå att integrationen är en process och att man även själv kan påverka den. För personalen och de frivilliga från organisationer ger insikten om integrationens processkaraktär förhoppningsvis kompetens och verktyg för verksamheten med invandrare. Behovet av stöd varierar i de olika faserna av integrationen. Man ska ta hänsyn till att i vissa faser kan erbjudet stöd även sakta ner integrationen. Integrationscykeln har tagits fram i Röda Korsets projekt Kotopolku och finns tillgänglig på finska, svenska, engelska, ryska arabiska, somali och franska.¹¹

FAMILJEMEDLEMMARNA ETABLERAR SIG OFTA I OLIKA TAKT

För fadern i familjen hade etableringen i Finland börjat väl och fortsatte väl. Modern däremot mådde inte väl, hon gick ofta till läkare på grund av olika symptom. En av familjens döttrar hade också hälsoproblem och om familjens son kom oroväckande upplysningar från skolan. Familjens situation övervägdes i en arbetsgrupp och hälsovårdaren började sköta allt som hade med hälsovård att göra, flyktingarbetaren besökte med föräldrarna Arbetskraftsbyrån samt Folkpensionsanstalten och socialväsendet för att säkerställa att allt som var möjligt hade gjorts för att trygga familjens välbefinnande. Flyktingarbetaren deltog också i ett möte i skolan där sonens angelägenheter behandlades. För sonen ordnades en idrottshobby, vilket lugnade honom. Samarbete och kontinuerlig kontakt i familjens ärenden bidrog till att ärendena kunde föras vidare. *Seinäjäki 2010–2011*

¹¹ FRK:s integrationscykel finns på adressen <http://rednet.punainenristi.fi/kotoutumiskaari>.

Nästan utan undantag har alla kunder traumaupplevelser i bakgrunden. En del talar mer om upplevelserna, en del mindre. Flyktingens humörsvängningar, brist på koncentrationsförmåga, sömnlöshet, allmänna orkeslöshet, frånvaro från invandrarutbildning eller skolan eller att flyktingen ständigt är sjuk utan att det hittas en fysisk orsak kan vara tecken på traumatisering. Om traumat inte behandlas, inverkar det störande på det normala livet och integrationen.¹²

De som har mycket kontakt med kunden kan göra iakttagelser om kundernas psykosociala välbefinnande. Ett lösningsorienterat angreppssätt är ett mycket effektivt sätt att identifiera psykosociala samt traumabaserade problem. Det är viktigt att den traumatiserade får berätta om sina erfarenheter, när han eller hon själv är beredd att göra det. Ibland lättar kundens plåga när ett praktiskt ärende äntligen blir skött. Många gånger har kunden inte vågat eller varit tillräckligt informerad t.ex. för att besöka en automat eller köpa värkmedicin. Uträttandet av praktiska ärenden minskar stressen och förbättrar livskvaliteten.

2.3. Psykosociala symptom kan kartläggas

Man kan i förväg förbereda sig på att traumasymptom förekommer till exempel genom en psykosocial intervju. Den kan göras av flyktingarbetaren med hjälp av en blankett eller vid ett gemensamt möte med en psykolog. Intervjun som kartlägger den psykosociala situationen görs när personen varit i landet ungefär en månad. Intervjun ger viktig information om kundens bakgrund och livssituation, problem och behov av hjälp. Samtidigt går man igenom kundens sätt att klara av kriser. Dessutom säkerställer man att kunden vet var det finns hjälp att få, om han eller hon är för ångestfylld.

PSYKOSOCIAL INLEDANDE KARTLÄGGNING I JYVÄSKYLÄ

Den psykosociala inledande kartläggningen utformades i Jyväskylä under Haapa-projektet åren 2011–2012. Formuläret för den inledande kartläggningen finns tillgängligt på webbsidorna för invandartjänsterna i Jyväskylä stad. I staden utvecklades psykosociala tjänster även under Haapa-projektet åren 2010–2011. I staden tillämpas en modell där invandartjänsterna har en egen psykolog. Psykologen deltar tillsammans med socialarbetaren i den inledande intervjun med flyktingar. I Jyväskylä har man också aktivt samarbetat med Tukinainen ry.

¹² Torneå deltog i Haapa-projektet åren 2010–2011 med sitt eget projekt Väylä som syftade till att effektivisera tillgången till psykosociala tjänster. Också i Seinäjoki modellerades motagningsprocesserna inom den psykosociala hälsovården under Haapa-projektet åren 2010–2011.

Utifrån den inledande kartläggningen kan kunden bl.a. hänvisas till en psykosocial handledare med vilken kunden kan gå igenom livet som flykting och de därmed sammanhängande traumana och problemen. Vid behov kan kunden hänvisas att få hjälp annanstans. Traumat får dock inte glömmas, utan det finns skäl att regelbundet följa upp hur kunden återhämtar sig. Det görs en ny psykosocial intervju efter cirka fyra månader eller alternativt görs hembesök hos kunden.¹³

EN DJUPT TRAUMATISERAD MAN FANN HJÄLP AV ARBETET

En djupt traumatiserad man kom till Finland som flykting tillsammans med sin familj. Bakom traumat låg tortyrupplevelser, vilket hade ångest och våldsamhet som symptom. Mannen kunde inte delta i undervisningen i finska och ansåg att det inte var någon nytta med att vara i skolan. Inom några år hittade mannen emellertid ett jobb inom byggbranschen. Han hade också i sitt hemland arbetat inom byggbranschen. När mannen fått ett jobb, byggde han ett eget hem åt sin familj och även traumasymptomen lättade. *Kemi 2012–2013*

I trauma- och terapitjänsterna är det bra att beakta att kunden ofta inte är beredd att tala om sin situation vid det första mötet. Behandlingen kan upphöra efter en gång utan resultat, om den som behandlar inte kan närma sig frågan eller inte förstår flyktingens problematik. Många gånger är problemen djupt dolda, så det kan hända att frågan kan behandlas först efter flera möten. Utbildning i behandling av svåra frågor kan fås via organisationer, t.ex. för arbete med människor som upplevt sexuellt våld från Tukinainen ry.

Inom mentalvårdstjänsterna medför användningen av tolk egna utmaningar. Också för tolkar är det utmanande att tolka svåra saker eller erfarenheter, så det kan vara krävande att hitta en lämplig tolk. Dessutom finns det brist på tolkar för vissa språks del, och känsliga saker kan bara skötas med hjälp av en yrkeskompetent tolk.

2.4. Även gruppterapi kan prövas

I stället för eller utöver individterapi kan olika slags gruppverksamhet övervägas. Till exempel finns det goda erfarenheter av konst- eller idrottsgrupper. Det är viktigt att ta med sådant som är bekant för kunderna och därigenom få dem att delta i aktiviteter. Kunder måste bjudas in i gruppen många gånger och man måste också noggrant förklara för dem vad det är fråga om och varför det lönar sig att komma med i gruppen.

¹³ Den psykosociala inledande kartläggningen utvecklades även i Lahtis under Haapa-projektet åren 2010–2011.

JANAKKALAS STOMME FÖR GRUPPMÖTEN

1. I början av mötet berättas det tema som ska diskuteras och tidtabellen för mötet. I praktiken har man i temana gått från "det allmänna till det privata", till exempel från det finländska samhället till stabilisering av symptomen av traumaupplevelsen.
2. Man övar sig att uttrycka känslor. Kunderna tar ett känslkort: hur mår jag i dag?
3. Ledarna diskuterar sinsemellan dagens tema och familjerna deltar i diskussionen senare. Kunderna skriver frågor som gäller temat på lappar. Vi läser de anonyma frågorna och söker tillsammans svar på dem.
4. Temat behandlas ännu funktionellt.
5. Vi sammanfattar dagen och ger en hemuppgift.

Bedömning:

Senast den sista gången då gruppen möts bedöms processen funktionellt till exempel med en linje.¹⁴

Gruppterapi kräver ett gemensamt språk med kunderna eller användning av tolk. Till hjälp när man kommunicerar och talar om känslor kan man till exempel ha Pesäpuu ry:s kort, fast en tolk skulle finnas på plats. Det att man talar genom korten hjälper att föra diskussionen i önskad riktning, eftersom det också för kunden är lätt att beskriva det förflutna, nuet och framtiden med hjälp av korten. Det är dock bra att komma ihåg att bilder är kulturbundna, så de kan väcka olika föreställningar och känslor.

PESÄPUUS KORT ÄR TILL HJÄLP VID KOMMUNIKATIONEN

Pesäpuu ry är ett riksomfattande center för specialkompetens inom barnskydd. De funktionella kort som föreningen skapat hjälper att finna uttryck för känslor, tankar och erfarenheter. Kortet kan beställas via Pesäpuu ry:s webbsidor.

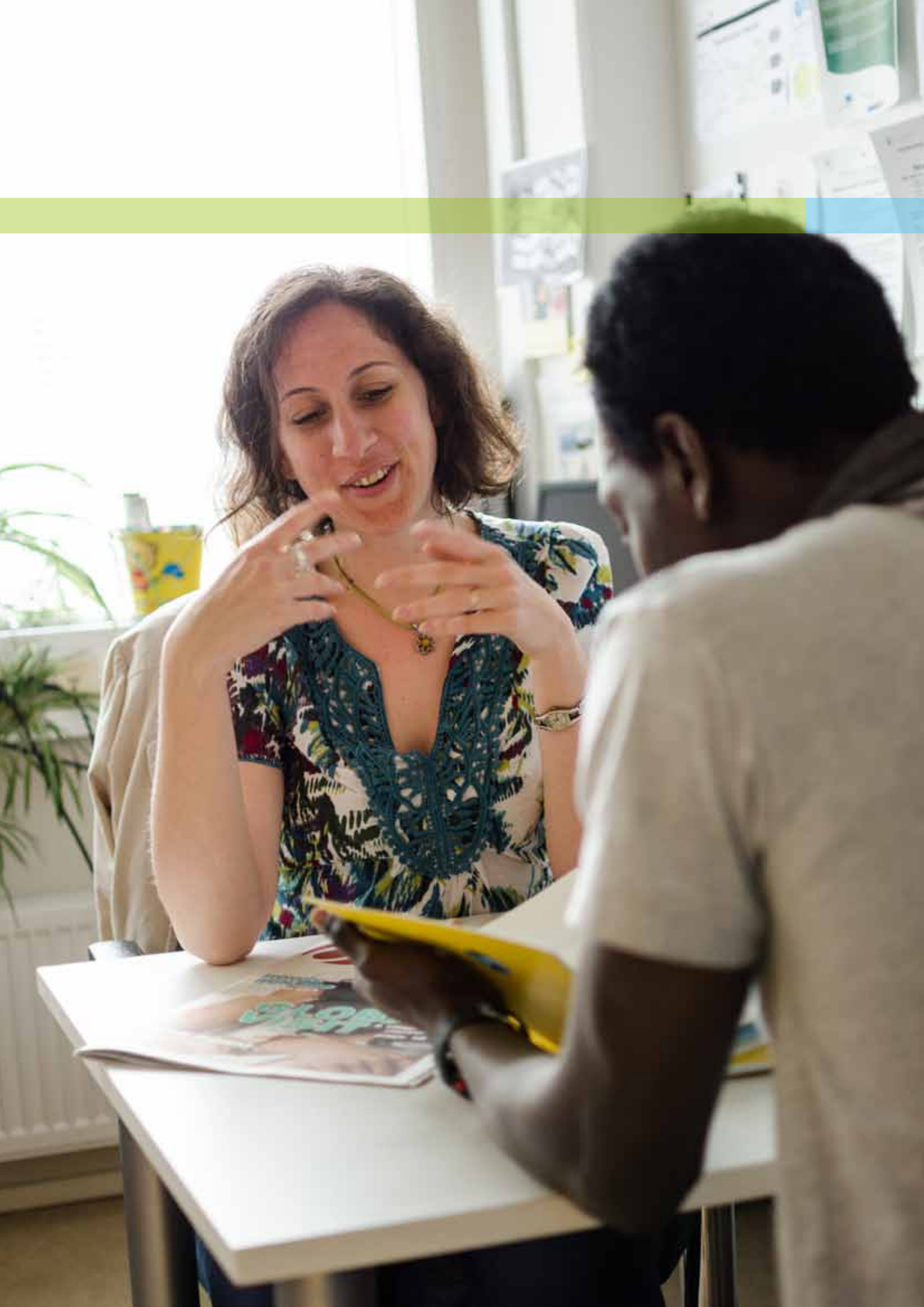
¹⁴ I Haapa-projektet i Janakkala åren 2012–2013 utvecklades familjeterapi i grupp. Även i Lahtis utvecklades integrationen i initialfasen för traumafamiljer under Haapa-projektet åren 2012–2013.

Gruppterapi lämpar sig inte för alla grupper eller i alla situationer. Till exempel tabun, olika etnisk bakgrund och spänningar som beror på det eller personliga orsaker kan försvaga gruppterapins verkan. Om kunden inte känner sig trygg i en grupp, har han eller hon inte någon nytta av dess verksamhet. Det kan till exempel vara svårt att tala om ett sexuellt trauma. Det kan vara mer komplicerat att tala om traumat än i västerländerna och man kan till exempel använda omskrivningar om saker.



JYVÄSKYLÄ FICK HJÄLP FRÅN TUKINAINEN RY

I Jyväskylä skapades tillsammans med Tukinainen ry en modell med vägledning till tjänster till stöd för flyktingkvinnor som upplevt sexuellt våld. Avsikten är att upptäcka trauman redan vid den inledande kartläggningen. Under Haapa-projektet 2010–2011 översattes också material om hiv-smitta och egenvård till swahili och persiska.



3. Delaktighet

bidrar till integrationen

En lyckad integration kräver också ett aktivt grepp av den som kommit till landet. Alla invandrare deltar enligt sin förmåga i sådan utbildning som behövs. Barnen går till dagvård eller skolan, vuxna till olika språk- och integrationsutbildningar. Också undervisningspersonalen bör vara beredd att möta olika människor. Kommunens invandertjänster kan ordna integrationsutbildning i initialskedet snart efter flyktingarnas ankomst till Finland.

I ROVANIEMI UTVECKLADES UTBILDNINGEN INOM SMÅBARNSFOSTRAN

1. Infoutbildning:

- beskrivning av invandrarnas olika status
- lagen om främjande av integration och andra avtal
- central terminologi och begrepp
- invandrarbyråns samarbete med småbarnsfostran

2. Småbarnsfostrans roll i integrationen:

- vad måste man beakta i småbarnsfostran för att småbarnsfostran för barn med invandrarbakgrund ska genomföras kvalitetsmässigt väl utifrån barnens behov

3. Kulturkännedom och fostran till tolerans:

- utöver utbildaren berättar en invandramor eller invandrarfar om sina erfarenheter
- utbildningen syftar till att väcka funderingar om personalens egna attityder och värderingar

4. Finska som andra språk, undervisning och språklig bedömning:

- man bekantar sig med befintligt material
 - ortens egen läroplan för finska som andra språk
 - material som fås från webben.
 - undervisnings- och bedömningsmetoder: Kettu, Pienten kielireppu, Esko, Luran päivä osv.

5. Utbildningshelheten ordnas vid behov årligen¹⁵

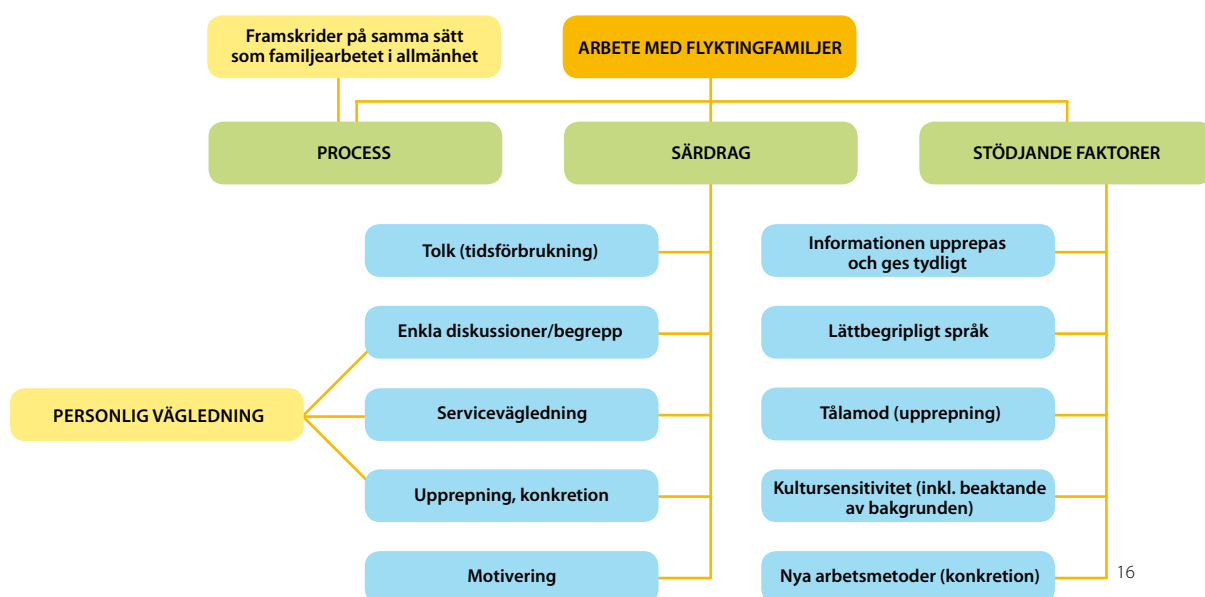
¹⁵ I Rovaniemi utvecklades under Haapa-projektet åren 2012–2013 en utbildningshelhet, med hjälp av vilken kunskaperna om småbarnsfostran av barn med invandrarbakgrund stärks hos personalen inom småbarnsfostran vid varje dagvårdsenhet.

Ibland behöver nykomlingarna mer stöd för att integrera sig i det finländska samhället. När det gäller barns och familjers problem vänder man sig till barnskyddet eller familjerådgivningen. Vuxna kunder för sin del vägleds enligt behov till rätt tjänsteleverantör, i hälsofrågor till hälsocentralen, vid psykosociala problem till mentalvårdstjänsterna. Det är bra att komma ihåg att psykosociala problem kan medföra att det tar längre tid att lära sig språket och därigenom tar integrationen i sin helhet längre tid.

MORMORSVERKSAMHETEN FÖR INVANDRARE I JYVÄSKYLÄ HJÄLPER FAMILJER

Jyväskylä har tillsammans med Mellersta Finlands regionbyrå vid Rädda Barnen rf utvecklat mormorsverksamhet för invandrare inom Haapa-projektet åren 2012–2013. I verksamheten har man koncentrerat sig på flyktingfamiljer som är kunder hos öppenvården inom barnskyddet. De utsatta familjer som varit med i mormorsverksamheten har fått uppleva hur det känns att man ibland har någonstans att gå, att man inte alltid behöver vara hemma. Enligt mödrarna i kundfamiljerna har det för barnen varit viktigt att upptäcka att det i Finland utöver deras egen mamma också finns andra vuxna som bryr sig om dem och som man kan gå till. Mödrarna har fått tips och hjälp med att vara förälder, bl.a. hur man leker med barnet och vad man kan göra med barnet hemma. Mödrarna har också fått tid för sig själva och erfarenheter av delat föräldraskap genom mormorsverksamheten för invandrare.

Modellering av flyktingfamiljearbetet i Jyväskylä



¹⁶ I Jyväskylä utvecklades också arbetet med flyktingfamiljer under Haapa-projektet åren 2012–2013.

EN ENSAMSTÅENDE MORS BÖRDA DELADES

Till kommunen kom en ensamstående mor med sina tre barn. Två av barnen kom snabbt igång med skolan, men det gravt handikappade barnet som måste tas om hand hemma tärde på moderns krafter. Utöver den ständiga vården blev modern trött av den främmande omgivningen, där hon inte kunde agera. Modern började återhämta sig när barnet fick komma med i lämplig rehabilitering och specialundervisning. Hon orkade dock inte koncentrera sig på språkstudier på kursen och hänvisades därför till en psykolog.

Ett par år efter ankomsten till Finland klarar sig de två skoleleverna fortfarande väl i skolan, på samma sätt som barnet med funktionsnedsättning i specialskolan, där barnet får funktions- och talterapi. För barnet har ordnats skolskjuts, eftermiddagsklubb och möjlighet att lära sig sitt modersmål. Modern tar självständigt hand om skolskjutsarna för det funktionshindrade barnet, på samma sätt som de andra barnens kontakter med skolan.

Modern kom in på en ny kurs där hon kunde repetera det som hon lärt sig tidigare. Hon behöver en del stöd med att sköta det funktionshindrade barnets ärenden, speciellt skolans blanketter och FPA-ansökningar. Annars orkar hon väl och har inte längre sagt att hon är trött. *Esbo 2010-2011*

3.1. Funktionell utbildning bidrar till integrationen

Genast efter den inledande vägledningen lönar det sig att ordna funktionella timmar i finska och den finländska kulturen. Dessa kan hållas två eller tre i veckan, ett par timmar åt gången. Funktionell undervisning är för invandraren ett effektivt sätt att bekanta sig med invånarna och kulturen på sin nya boendeort. Samtidigt lär sig de infödda finländare som deltar i undervisningen de nya invånarnas seder och kultur. Funktionell undervisning aktiverar alla, de kommer bort från hemmet och till interaktiv verksamhet en kort tid efter ankomsten. Den funktionella undervisningen lämpar sig också för dem som inte kan läsa och skriva och man kan framskrida enligt individernas behov och intresse. Ordförrådet blir större i och med att man lever och också studiemotivationen är hög.

Det är bra att kombinera den funktionella utbildningen med språkundervisning och undervisning i samhällskunskap. Som tema för den funktionella utbildningen är det bra att välja något som deltagarna redan kan och försöka lära dem språket därigenom. Matkurser som Marthaföreningar ordnar är ett bra exempel på funktionell utbildning. I den ingår undervisning, utförande av uppgifter och samvaro. Kunskan, lokalerna och utrustningen fås från Marthaföreningen. Sakkunskapen om integration, som användningen av ett lättbegripligt språk, betonandet av saker som är viktiga i början av integrationen och förståelsen för personernas livssituation, kommer från invandrararbetarna.

3.2. Personerna deltar i integrationsutbildning efter sin förmåga

Genom arbets- och näringsbyråerna kan kunder söka till integrationsutbildning på heltid som erbjuds i rätt tid, dvs. kunden erbjuds utbildning enligt sin mottagningsituation. Alla kan inte påbörja integrationsutbildning eller göra framsteg i samma takt som andra på grund av sin livssituation. För en kund med till exempel psykiska problem är det omöjligt att delta i 7 timmars undervisningsdagar, men 3 timmars funktionellt lärande och deltagande i grupp stöder både integrationen och rehabiliteringen.

Det är svårt för dem som inte kan följa ens sådan språkundervisning som framskrider i lugnt tempo. Om man inte klarar sig från en nivå till en annan, kan det vara nödvändigt att överväga alternativa sätt att lära sig språket. I denna situation kan man ha hjälp av ovan nämnda funktionella kurser som kommunen och organisationer tillhandahåller samt av olika hobbyer där det är lätt att lära sig sådan finska som behövs i vardagliga situationer. Det är bra att observera att man i regel inte kan delta i samma kurs i finska två gånger och det kan vara mycket svårt att komma in på en repetitionskurs.

I början har kunderna bättre motivation att studera finska. Om man inte hittar plats på en kurs efter flera månaders väntan, händer det lätt att motivationen sjunker. Det att man inte har något att göra passiverar också. Därför lönar det sig att uppmuntra kunderna att gå med i någon hobbyverksamhet som ordnas på orten.

För att avhjälpa bristen på språkkurser har det utvecklats webbaserade möjligheter att själv lära sig finska och svenska, vilka också lämpar sig för dem som inte lär sig så fort och dem som inte kan läsa och skriva¹⁷. Myndigheterna bör poängtera att alla själva har det huvudsakliga ansvaret för att upprätthålla den uppnådda språknivån och för att utveckla språkkunskaperna.

I Kuopio har det utvecklats en modell där flyktingens utbildningsbakgrund i Finland beskrivs noggrannare. Med personen följer en mapp där man antecknat mer om framgången i studierna än bara vad som genomförts eller bara sifferbetyget. Denna mapp av portfoliotyp ger mer information för läraren vid nästa läroanstalt när personen övergår dit. Mappen har också varit till nytta när personalen varierar.

¹⁷ Se till exempel www.kotisuomessa.fi.

FAMILJEKLASSMODELLEN I KUOPIO

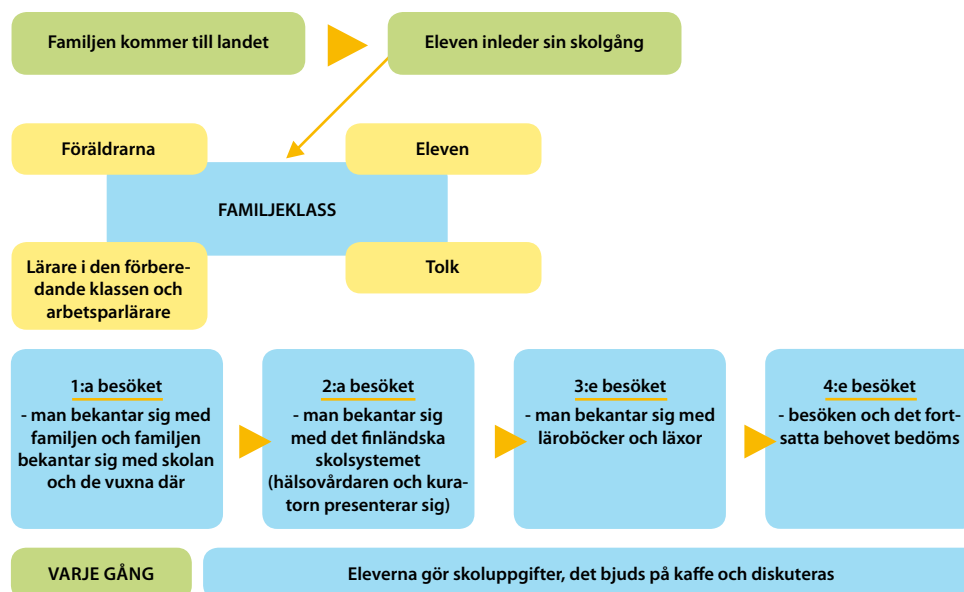
I Kuopio har det utvecklats en familjeklassmodell där flyktingfamiljen bekantas med den finländska skolvärlden.

- familjen besöker familjeklassen 4-8 gånger
- familjeklassen hålls en gång i veckan under två timmar (8.00-10.00)
- eleverna utför uppgifter som läraren gett under timmarna
- man diskuterar skolsystemet, läxorna och sådant som föräldrarna funderar över
- det är också viktigt med interaktion mellan de deltagande familjerna
- om det känns att det behövs, kan skolans övriga personal (hälsovårdaren, kuratorn) komma och presentera sig
- efter fyra gånger bedöms situationen, om det finns behov av att fortsätta samarbetet, fortsätter man med det

Nytta:

- samarbetet mellan skolan och hemmet får en bra och trygg början
- lärarna ser hurdana resurser familjen har för att stödja barnet (t.ex. i matematik)
- föräldrarna får ökat förtroende för det ställe där barnet tillbringar en stor del av sin dag
- barnet upplever att han eller hon är speciell, att skolgången har betydelse¹⁸

Integrationsfamiljeklass



¹⁸ I Kuopio utvecklades en familjeklassmodell under Haapa-projektet åren 2012–2013.

3.3. Lättbegriplig vardagsundervisning lämpar sig för alla

I Jyväskylä har det utvecklats en modell för vardagsundervisning på lättbegripligt språk för dem som inte kan läsa och skriva. Undervisningen i den lättbegripliga vardagen innehåller kunskap om hur man agerar i det finländska samhället. Undervisningsmaterialet har utarbetats för att beskriva enkla vardagliga verksamheter. Till exempel förstår man vad post är med hjälp av den post som kommer hem och post som skickats till en själv. Det är ofta mycket oklart och svårt att sköta penningfrågor; i den lättbegripliga vardagsundervisningen utgår man från personens egen finansiella situation och vad månadens pengar och räkningar är. Vid undervisningen behövs hjälp av en tolk.

I den lättbegripliga vardagen ingår också undervisning i finska. Undervisningen utgörs av språkets grunder från alfabetet till uttal och enstaka ord. Mot slutet av kursen lär man sig korta meningar. I undervisningen fästs särskild uppmärksamhet vid tempot, eftersom man vill att alla i undervisningsgruppen ska kunna följa med i undervisningstakten. Om deltagarna i gruppen har mycket olika studiefärdigheter, behöver läraren hjälplärare som stöd. På detta sätt kan undervisningen vid behov differentieras i smågrupper.

LÄTTBEGRIPLIG VARDAGS- UNDERVISNING I JYVÄSKYLÄ

I Jyväskylä utvecklades i Haapa-projektet åren 2010–2011 lättbegriplig vardagsutbildning. Under projektet togs det fram material på lättbegripligt språk för integrationen av invandrargrupper. Materialet i den lättbegripliga vardagsguiden finns tillgängligt på webbsidorna för invandrartjänsterna i Jyväskylä stad.

INTEGRATIONEN AV ETT DÖVT PAR

Ett dövt par inledde studier tre månader efter ankomsten till Finland. I studierna ingick att paret lärde sig teckenspråk, finska och arbetslivsfärdigheter genom arbetspraktik. Trots sin hörselskada är båda mycket kompetenta att sköta sina ärenden. Sonen studerar i en grupp för unga invandrare, som ger färdigheter att till exempel söka till vuxengymnasium eller till yrkesutbildning. Sonen är en bra elev.

På grund av att de är döva kan paret inte besöka handledarjouren vid invandrantjänsterna utan tidsbeställning, som andra kunder. Sonen har tydliga planer för framtiden. Också föräldrarna ser positivt på framtiden. Utöver invandrantjänsterna hör till myndighetsnätverket handikappservice, HNS hörselcentral och församlingens diakoniarbetare för döva. Genom FPA har man fått tolktjänsterna på teckenspråk och utbildningsavgifterna som yrkesinriktad rehabilitering.

Esbo 2010–2011



4. Slutet gott

allting gott

Om det i kommunen finns en enhet för invandartjänster, utträttar kunder med flyktingbakgrund oftast ärenden där i fyra år efter invandringen. Därefter övergår de till s.k. normaltjänster, dvs. till exempel det regionala sociala arbetet. Denna förändring upplevs ofta som svår både ur kundernas och ur personalens perspektiv. Kundrelationen blir i stor utsträckning pappersärenden och personalen varierar.

Detta brytningsskede kan göras lättare. Man kan till exempel inrätta en grupp vars medlemmar håller på att gå över till de regionala tjänsterna. Gruppen sammanträder några gånger för att tala om sådant som de funderar över. Det kan vara bl.a. bristfälliga språkkunskaper, utträttande av ärenden per telefon och personalens ansiktslöshet. I slutet kan man exempelvis ordna ett test där man frågar vad kunderna vet om tjänsterna i fråga.

Det är dock bra för myndigheterna att komma ihåg att fast flyktingar särskilt i initialskedet behöver stöd, måste man från början uppmuntra dem att agera så självständigt som det är möjligt i den enskilda kundens situation. Man behöver inte nödvändigtvis vänta i tre år på övergången till normaltjänsterna, om det anses att kunden är beredd att gå vidare redan tidigare.

Flyktingens integration på orten underlättas av att flyktingen bekantar sig med lokalbefolkningen och deras sätt att leva i vardagen. För att integreras behöver flyktingarna utöver myndigheterna även andra kontakter. Sådana får de till exempel genom tjänster som den tredje sektorn tillhandahåller.

VÄNFAMILJVERKSAMHETEN I TORNEÅ

Vänfamiljerna tar med varandra till ett vanligt liv och vanlig samvaro. För vissa familjer innebär detta gemensamma simhallsbesök, att de går på bio eller till biblioteket, har fiske- eller skogsutflykter. Å andra sidan kan familjerna besöka varandra utan något särskilt program. Familjerna bestämmer själva hurdan verksamhet de vill ha. I vänfamiljverksamheten lär flyktingfamiljerna känna finländare, det finländska familjelivet, den finländska kulturen och det finländska samhället. I bästa fall bidrar verksamheten till flyktingfamiljens integration. Det är också viktigt att flyktingarna lär sig finska.

Familjerna kan stifta bekantskap vid ett evenemang hos den organisation som organiserar verksamheten. Om familjerna vill stifta den första bekantskapen någon annanstans, till exempel hemma hos en av familjerna, är det också möjligt. Det är bra om kontakt tas

ömsesidigt. Det viktigaste är inte hur många gånger man är i kontakt, utan att kontakt hålls regelbundet. Kontakt ungefär en gång i månaden eller enligt överenskommelse är önskvärt. Ibland kan familjerna tillfälligt ha en sådan livssituation att det uppstår en längre paus mellan mötena. Då är det viktigt att informera om detta för att undvika missförstånd.

I frivilligverksamhet kan det hända att bågge sidor tröttnar efter entusiasmen i början. Man behöver inte skämmas eller var rädd för det. Det är viktigt att vara medveten om detta och diskutera det öppet. Om man i början träffats väldigt ofta, kan det ibland hjälpa att man tar lite avstånd och inte träffas så ofta. Det är alltid bra att också berätta detta för vänfamiljen. Vänfamiljverksamheten är frivillig verksamhet.¹⁹

I Finland utförs flyktingarbete i många olika kommuner: små, stora, fjärran från tjänsteleverantörer eller nära dem. Kommunens utgångspunkter utgör inte något hinder för mottagande av flyktingar. Genom god planering av mottagningsarbetet har alla dessa kommuner med framgång utfört flyktingarbete, ofta redan i åratal. Välkommen med.

¹⁹ Organisationer kan bl.a. organisera vänfamiljverksamhet. I Torneå utvecklade stadens socialväsande vänfamiljverksamheten inom Haapa-projektet åren 2012–2013. I Torneå togs det också fram en blankett för uppföljning av integrationen till hjälp för familjearbetaren. Också Jyväskylä har en blankett för uppföljning av integrering på adressen http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/30998_Kotoutumisen_seuranta.pdf

Kontaktuppgifter

Nedan finns kontaktuppgifter till de kommuner som varit med i det riksomfattande Haapa-projektet. De har grupperats enligt den temahelhet som kommunens eller samkommunens projekt fokuserade på. Ytterligare upplysningar om kommunernas egna projekt kan fås av dem som ansvarar för flyktingarbetet i de kommuner som deltog i Haapa-projektet.

Hälsovårdsprojekt

Rovaniemi

Rovaniemi stad

Telefon: 016 3221

<http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Terveys>

Kemi

Social- och hälsovårdsservicecentret

Telefon: 016 259 111

http://www.kemi.fi/sosiaali_terveyspalvelut/index.html

Jakobstad

Jakobstads stad

Social- och hälsovårdsverket

Telefon: 06 786 1111

<https://www.sochv.jakobstad.fi/index.php?use=publisher&lang=1>

Kajana

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Telefon: 08 615 61

<http://maakunta.kainuu.fi/index.asp>

Oulunkaari

Oulunkaaren kuntayhtymä

Telefon: 08 5875 6100

http://www.oulunkaari.com/sivu/fi/sosiaali_terveys/

Projekt för psykosocialt stöd

Torneå

Socialbyrån

Telefon: 050 597 1160

<http://www.tornio.fi/index.php?p=Sosiaalityo>

Seinäjäki

Social- och hälsovårdscentret

Telefon: 06 416 2111

<http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/>

Jyväskylä

Invandrantjänster

Telefon 014 266 3423

<http://www.jyvaskyla.fi/sote/maahanmuuttajat/maahanmuuttajapalvelut>

Björneborg

Grundtrygghetscentret i Björneborg

Telefon: 02 621 6100

<http://www.pori.fi/perusturva/sosiaalijaperhe/maahanmuuttajat.html>

Tavastehus

Invandrantjänster

Telefon 03 621 2557

<http://www.hameenlinna.fi/Maahanmuutto-Immigration/Maahanmuuttotyo/Maahanmuuttajapalvelut/>

Janakkala

Hälsovårds- och socialtjänster

Telefon 03 68 011

http://www.janakkala.fi/fi/terveys-_ja_sosiaalipalvelut/apua_eri_elamantilanteisiin/maahanmuutto/?id=3219

Lahtis

Invandrantjänster

Telefon 03 818 3277

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/938DC6B323E17366C2256E7E00314216>

Kotka-Kouvola

Invandrantjänster i Kotka

Telefon 05 234 5870

http://www.kotka.fi/menu_description.asp?menu_id=640

Invandrantjänster i Kouvola

Telefon 020 615 7012

http://www.kouvola.fi/index/aikuisvaestolle/yhteystiedot/yhteystiedot_0.html

Esbo

Invandrantjänster

Telefon 09 816 21

http://www.esbo.fi/sv-FI/Social_och_halsovard/Invandrantjanster

Projekt för funktionella utbildningar

Rovaniemi

Rovaniemi stad

Telefon: 016 3221

<https://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Perhe--ja-sosiaalipalvelut/Maahanmuuttajat>

Kuopio

Invandrarenheten vid Kuopio stad

Telefon 017 183 942

<http://www.kuopio.fi/web/maahanmuuttajat>

Jyväskylä

Invandrantjänster

Telefon 014 266 3423

<http://www.jyvaskyla.fi/sote/maahanmuuttajat/maahanmuuttajapalvelut>

Esbo

Invandrantjänster

Telefon 09 816 21

http://www.esbo.fi/sv-FI/Social_och_halsovard/Invandrantjanster